หลักการพื้นฐานของสัญวิทยา โดย โรล็องด์ บาร์ตส์

Elements of Semiology by Roland Barthes

สมศักดิ์ พันธ์ศิริ / Somsak Phansiri

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมสาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ บุรีรัมย์ 31000, ประเทศไทย
Thai Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Buriram Rajabhat University, Buri Ram 31000, Thailand

E-mail: somsak.ps@bru.ac.th

Received: May 23, 2026
Revised: August 2, 2026
Accepted: August 7, 2026

Abstract

This article aimed at to synthesize the Roland Barthes' semiotic theory, as articulated in Elements of Semiology, builds upon Ferdinand de Saussure's linguistic framework to address cultural and social phenomena more broadly. Barthes establishes semiotics as a methodological tool applicable to both linguistic and non-linguistic sign systems, encompassing domains such as clothing, food, and media. His theoretical model operates through four key dimensions. First, the distinction between langue and parole illuminates the dialectical interplay between language as a collective rule system and its individual deployment. Second, the relationship between signifier and signified demonstrates the arbitrary nature of meaning, while enabling its extension into cultural codes. Third, the complementary axes of syntagm and system reveal how meaning emerges from both sequential organization and associative relationships. Finally, the contrast between denotation and connotation underscores the multi-layered character of meaning, shaped as much by ideology and cultural context as by literal reference. Taken together, Barthes' framework positions semiotics as an integrative approach to understanding language, culture, and media, continuing to shape contemporary scholarship in linguistics, cultural theory, and communication studies.

Key words: Roland Barthes, Elements, Semiology,

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอ แนวคิดสัญวิทยาของโรล็องด์ บาร์ตส์ ที่ได้ต่อยอดกรอบแนวคิดทางภาษาศาสตร์ของ แฟร์ดินานด์ เดอ โซซูร์ เข้าสู่การพิจารณาปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมและสังคมในระดับที่กว้างขึ้น หลักการพื้นฐานของสัญวิทยา ของบาร์ตส์ได้วางรากฐานให้สัญวิทยากลายเป็นกระบวนวิธีสำหรับศึกษาทั้งระบบภาษาและระบบสัญญะที่มิใช่ภาษา อาทิ เครื่องแต่งกาย อาหาร หรือ สื่อสารมวลชน ทั้งนี้มีแกนหลักสำคัญ 4 ประการ กล่าวคือ ประการแรก แนวคิด ภาษา และ คำพูด ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษาในฐานะระบบกฎเกณฑ์ส่วนรวมกับการใช้ภาษาของบุคคลแต่ละคน ซึ่งดำรงอยู่ในความสัมพันธ์แบบวิภาษวิธีที่ไม่อาจแยกขาดจากกัน ประการที่สอง การแยกแยะระหว่าง ตัวบ่งชี้ และสิ่งที่ถูกบ่งชี้ เปิดเผยให้เห็นว่าความหมายของสัญญะเกิดขึ้นจากการจับคู่ระหว่างรูปทางวัตถุกับมโนทัศน์ แม้ว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวจะเป็นไปตามอำเภอใจ แต่ก็เปิดทางให้ขยายไปสู่ระบบสัญญะทางวัฒนธรรมได้ ประการที่สาม การพิจารณา ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง และ ความสัมพันธ์เชิงระบบช่วยให้เข้าใจทั้งการจัดลำดับสัญญะในแนวเส้นตรงและความสัมพันธ์เชิงการเลือกภายในระบบ ซึ่งทั้งสองแกนร่วมกันผลิตความหมาย ประการสุดท้าย การแบ่งแยกระหว่าง ความหมายตรง และ ความหมายแฝง เผยให้เห็นว่าความหมายมิได้ตั้งอยู่เพียงระดับพื้นฐาน แต่ยังถูกหล่อหลอมโดยรหัสวัฒนธรรมและอุดมการณ์อีกด้วย โดยสรุปแล้ว กรอบคิดของบาร์ตส์ ยกระดับสัญวิทยาให้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำความเข้าใจทั้งภาษาและปรากฏการณ์วัฒนธรรม ด้วยการเน้นความสัมพันธ์ระหว่างระบบกับการปฏิบัติจริง ความตามอำเภอใจของสัญญะ รวมทั้งการซ้อนทับของความหมายในหลายระดับ ทฤษฎีนี้ยังส่งอิทธิพลต่อการศึกษาด้านภาษาศาสตร์ ทฤษฎีวัฒนธรรม และการวิเคราะห์สื่อในยุคปัจจุบันสืบมา

คำสำคัญ: โรล็องด์ บาร์ตส์ หลักการพื้นฐาน สัญวิทยา

บทนำ

Ferdinand de Saussure (1913) นักภาษาศาสตร์คนสำคัญ ชาวสวิส ได้นำเสนอสัญวิทยา (Semiology) ในฐานะวิชาว่าด้วยสัญญะโดยทั่วไปโดยมีภาษาศาสตร์เป็นเพียงส่วนประกอบหนึ่งเท่านั้น สัญวิทยามุ่งครอบคลุมระบบสัญญะทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นภาพ เสียงดนตรี ท่าทาง วัตถุสิ่งของ หรือพิธีกรรม อย่างไรก็ดี แทบทุกระบบสัญญะต่างต้องพึ่งพาภาษา ไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์ โฆษณา การ์ตูน หรือแฟชั่น เพราะความหมายถูกถ่ายทอดและยืนยันผ่านภาษาอยู่เสมอ เราอาจต้องหันมามองแนวคิดของโซซูร์ใหม่ นั่นคือไม่ใช่ภาษาศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของสัญวิทยา หากแต่สัญวิทยาต่างหากที่เป็นส่วนหนึ่งของภาษาศาสตร์ ภาษา เป็นระบบทางสังคม เป็นสัญญะที่ถูกกำหนดร่วมกัน ราวกับสัญญาสังคมที่ปัจเจกบุคคลไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ คำพูด เป็นการใช้ภาษาของแต่ละคน เป็นกระบวนการเลือกและประกอบสัญญะเพื่อการสื่อสาร ทั้งสองสิ่งนี้เชื่อมโยงกันในลักษณะ ‘วิภาษวิธี’ (dialectic) กล่าวคือ ไม่มีภาษาโดยปราศจากคำพูด และไม่มีคำพูดที่ดำรงอยู่นอกภาษา

นักภาษาศาสตร์ เช่น Louis Hjelmslev (2024) ได้เสนอการจัดแบ่งเพิ่มเติม เช่น schema (โครงแบบ) norm (บรรทัดฐาน) และ usage (การใช้งาน) มีข้อถกเถียงว่าภาษาจะเทียบได้กับ ‘รหัส’ (code) และคำพูดจะเทียบได้กับ ‘ข้อความ’ (message) หรือไม่ รวมถึงปัญหาเรื่อง ‘สำนวนตายตัว’ (fixed syntagms) ซึ่งได้แก่คำประสมหรือประโยคที่กลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบภาษา ไม่ใช่เพียงการพูดของ

ปัจเจกบุคคล ทั้งยังมีแนวคิดเรื่อง ‘idiolect’ (ภาษาส่วนบุคคล) และ ‘duplex structures’ (โครงสร้างซ้อน อาทิ การรายงานคำพูด ชื่อเฉพาะ คำสรรพนาม

จุดมุ่งหมายให้หนังสือเล่มนี้นำเสนอ ‘หลักการเบื้องต้น’ ของสัญวิทยา โดยนำเอาแนวคิดจากภาษาศาสตร์มาใช้เป็นเครื่องมือ โดยแบ่งออกเป็น 4 หัวข้อหลัก คือ 1. ภาษา (Langue) และคำพูด (parole) 2. ตัวบ่งชี้ (signifier) และสิ่งที่ถูกบ่งชี้ (signified) 3. วากยสัมพันธ์ (syntagm) และระบบ (system) 4. ความหมายตรง (denotation) และความหมายแฝง (connotation) โดย Roland Barthes ได้พยายามสร้าง ‘วิชาสัญวิทยา’ โดยมีภาษาศาสตร์เป็นฐาน โดยเขามองว่าทุกระบบสัญญะในสังคม ไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์ แฟชั่น หรืออาหาร ล้วนต้องพึ่งพาภาษาในกระบวนการสร้างความหมาย สัญวิทยาจึงมิใช่ศาสตร์ที่อยู่เหนือภาษาศาสตร์หากแต่เป็นสาขาย่อยของภาษาศาสตร์ที่ขยายการศึกษาสัญญะไปสู่ขอบเขตที่กว้างขึ้น อาทิ ตำนาน สื่อมวลชน และวัฒนธรรมร่วมสมัย

ในหนังสือ Course in General Linguistics ที่ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ 1916 Ferdinand de Saussure นักภาษาศาสตร์ชาวสวิส เขาได้ตั้งสมมติฐานถึงการมีอยู่ของศาสตร์แห่งสัญญะทั่วไป หรือ สัญวิทยา (Semiology) ซึ่งภาษาศาสตร์จะเป็นเพียงส่วนหนึ่งของศาสตร์นี้ สัญวิทยาจึงมุ่งเน้นที่จะครอบคลุมระบบสัญญะใดๆ ก็ตาม ไม่ว่าจะมีสารัตถะ (substance) หรือขอบเขตเป็นเช่นไร ทั้งภาพ ท่าทาง เสียงดนตรี วัตถุ และการรวมตัวกันอย่างซับซ้อนของสิ่งเหล่านี้ ซึ่งประกอบกันเป็นเนื้อหาของพิธีกรรม ธรรมเนียมปฏิบัติ หรือความบันเทิงสาธารณะ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นระบบของการสื่อความหมาย (systems of signification) แม้ว่าจะไม่ใช่ภาษาก็ตาม แน่นอนว่า การพัฒนาของการสื่อสารมวลชนในปัจจุบัน ทำให้สื่อกลางที่ใช้สื่อความหมายอันกว้างขวางเหล่านี้มีความสำคัญเป็นพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อความสำเร็จของสาขาวิชาต่างๆ เช่น ภาษาศาสตร์ ทฤษฎีข้อมูล ตรรกศาสตร์รูปนัย และมานุษยวิทยาเชิงโครงสร้างได้สร้างเครื่องมือใหม่ๆ สำหรับการวิเคราะห์ความหมาย (semantic analysis) ปัจจุบันมีความต้องการศึกษาด้านสัญวิทยา ซึ่งไม่ได้เกิดจากความนิยมชั่วครู่ของนักวิชาการเพียงไม่กี่คน แต่เกิดจากประวัติศาสตร์ของโลกสมัยใหม่เอง อย่างไรก็ตาม ความจริงที่ปรากฏคือ แม้ว่าแนวคิดของ Saussure จะก้าวหน้าเพียงใด สัญวิทยาก็ยังอยู่ในระยะเริ่มต้น เหตุผลอาจเป็นเรื่องง่ายๆ กล่าวคือ Saussure และนักสัญวิทยากระแสหลักที่ตามมา เชื่อว่าภาษาศาสตร์เป็นแต่เพียงส่วนหนึ่งของศาสตร์สัญญะทั่วไป ทว่าในชีวิตทางสังคมปัจจุบัน ยังไม่ชัดเจนว่าเราจะพบระบบสัญญะขนาดใหญ่ใดที่ดำรงอยู่ได้อย่างอิสระนอกเหนือจากภาษามนุษย์สัญวิทยาที่ผ่านมาให้ความสนใจรหัส (codes) ที่ค่อนข้างจำกัด เช่น กฎจราจร แต่ทันทีที่ก้าวเข้าสู่ระบบที่มีนัยสำคัญในทางสังคมวิทยามากกว่า ก็จำเป็นต้องกลับมาพูดถึงภาษาอีกครั้ง

เป็นที่ทราบกันว่า วัตถุ รูปภาพ และพฤติกรรมต่างๆ ล้วนสามารถส่งสารและสื่อความหมายได้ในวงกว้าง แต่สิ่งเหล่านี้ไม่เคยทำหน้าที่ได้อย่างอิสระโดยลำพัง ระบบสัญวิทยาทุกระบบล้วนมีภาษาเป็นองค์ประกอบอยู่ด้วย ยกตัวอย่าง เช่น เมื่อมีสารัตถะที่มองเห็นได้ ความหมายมักจะถูกยืนยันซ้ำผ่านข้อความทางภาษา ดังเช่นในกรณีของ ภาพยนตร์ โฆษณา การ์ตูน และภาพถ่ายข่าว เป็นต้น ดังนั้น อย่างน้อยที่สุดส่วนหนึ่งของสารเชิงภาพ (iconic message) ก็มักจะมีความซ้ำซ้อนหรือถูกกำกับโดยระบบภาษาในแง่ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง สำหรับกลุ่มของวัตถุสิ่งของ เช่น เสื้อผ้า อาหาร จะได้รับสถานะเป็นระบบก็ต่อเมื่อผ่านสื่อกลางทางภาษา ซึ่งดึงเอาตัวสื่อความหมาย (signifiers) ออกมาในรูปของการตั้งชื่อ และกำหนดสิ่งที่ถูกสื่อความหมาย (signifieds) ในรูปของการใช้งานหรือเหตุผล จึงเป็นวิวัฒนาการแห่งลายลักษณ์อักษรมากกว่ายุคใดๆ ที่ผ่านมา แม้ในยุคที่ภาพแพร่หลายอย่างที่สุดก็ตาม ในแง่กว้างๆ และท้ายที่สุด ดูเหมือนจะยิ่งยากมากขึ้นที่จะจินตนาการถึงระบบของภาพและวัตถุที่ ‘สิ่งที่ถูกสื่อความหมาย’ ของมันจะสามารถดำรงอยู่ได้โดยไม่ขึ้นกับภาษา การจะรับรู้ว่าสารัตถะหนึ่งกำลังสื่อความหมายอะไรนั้น ย่อมต้องกลับไปพึ่งพา

การระบุตัวตนผ่านภาษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่มีความหมายใดที่ไร้การเรียกขาน และโลกของสิ่งที่ถูกสื่อความหมายก็มิใช่อะไรอื่นนอกจากโลกของภาษานั่นเอง ด้วยเหตุนี้ แม้ว่าสัญวิทยาจะเริ่มต้นจากสารัตถะที่ไม่ใช่ภาษา แต่ในเส้นทาง ในที่สุดก็จะต้องพบเจอกับภาษา ในความหมายอย่างกว้าง อยู่เสมอ ทั้งในฐานะต้นแบบ องค์ประกอบ ตัวส่งผ่าน และสิ่งที่ถูกสื่อความหมาย ภาษาที่ว่านี้อาจไม่ใช่ภาษาในความหมายของนักภาษาศาสตร์โดยตรง แต่เป็นภาษาในระดับที่สอง (second-order language) ซึ่งหน่วยของมันไม่ใช่เสียงหรือคำ หากเป็นชิ้นส่วนขนาดใหญ่กว่าในวาทกรรม ซึ่งอ้างอิงถึงวัตถุและเหตุการณ์ที่แฝงนัยความหมายอยู่ใต้ภาษา และไม่อาจดำรงอยู่ได้อย่างเป็นอิสระ

ด้วยเหตุผลนี้ สัญวิทยาจึงอาจต้องถูกรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของ ‘ภาษาศาสตร์ข้ามศาสตร์’ (trans-linguistics) ที่มีวัสดุศึกษาเป็น ตำนาน นิทาน วารสารศาสตร์ หรือ วัตถุต่าง ๆ ในอารยธรรมตราบเท่าที่สิ่งเหล่านี้ถูก ‘พูดถึง’ ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ บทสัมภาษณ์ บทสนทนา หรือแม้แต่ภาษาในใจในความเป็นจริง ขณะนี้ จึงเป็นไปได้ในการกลับคำประกาศของ Saussure ว่าภาษาศาสตร์ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของศาสตร์แห่งสัญญะทั่วไป หากแต่สัญวิทยาต่างหาก ที่เป็นส่วนหนึ่งของภาษาศาสตร์ โดยเฉพาะส่วนที่ครอบคลุมหน่วยการสื่อความหมายขนาดใหญ่ของวาทกรรม การพลิกมุมมองนี้จะทำให้เห็นความสอดคล้องของงานวิจัยในสาขามานุษยวิทยา สังคมวิทยา จิตวิเคราะห์ และวัจนลีลาศาสตร์ ที่ต่างโคจรรอบแนวคิดเรื่องการสื่อความหมาย แม้ว่าสักวันหนึ่ง สัญวิทยาอาจต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบของตนเอง แต่ก็จำเป็นต้องเริ่มต้นด้วยการทดลองและสำรวจข้อจำกัดและความเป็นไปได้ก่อน ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการสำรวจเบื้องต้น แม้การสำรวจนั้นจะดูไม่แน่นอนและทุลักทุเลไปบ้าง ที่ว่าไม่แน่นอนเนื่องจากความรู้ทางสัญวิทยาในปัจจุบัน ยังเป็นแค่การลอกแบบจากภาษาศาสตร์ และทุลักทุเลเพราะว่าจะต้องนำความรู้นั้นไปประยุกต์ใช้กับสิ่งที่ไม่ใช่ภาษาในทันที

องค์ประกอบต่างๆ ที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ มีวัตถุประสงค์หลักคือการสังเคราะห์แนวคิดเชิงวิเคราะห์จากภาษาศาสตร์ ซึ่งเชื่อว่ามีลักษณะสากลเพียงพอที่จะเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับงานวิจัยทางสัญวิทยา การรวบรวมแนวคิดเหล่านี้มิได้ตั้งสมมติฐานว่าสัญวิทยาจะคงรูปเดิมตลอดกระบวนการวิจัย หรือสัญวิทยาจะต้องยึดถือแบบจำลองทางภาษาศาสตร์อย่างเคร่งครัดเสมอไป เราเพียงนำเสนอและทำความเข้าใจคำศัพท์ต่างๆ ด้วยความหวังว่าจะช่วยจัดระเบียบเบื้องต้นให้แก่ข้อเท็จจริงอันหลากหลายที่มีความหมาย เป้าหมายที่แท้จริง คือ การมอบหลักเกณฑ์สำหรับการจำแนกประเภทของคำถามเท่านั้น

ด้วยเหตุนี้ ในหนังสือนี้ องค์ประกอบสัญวิทยาจึงถูกจัดกลุ่มภายใต้ 4 หัวข้อหลัก ที่ยืมมาจากภาษาศาสตร์เชิงโครงสร้าง ประกอบด้วย ระบบภาษาและการพูด (Language and Speech) สิ่งที่ถูกสื่อความหมายและตัวสื่อความหมาย (Signified and Signifier) ระบบการผูกประโยคและระบบทางเลือก (Syntagm and System) ความหมายตามตัวอักษรและความหมายแฝง (Denotation and Connotation) จะสังเกตได้ว่า หัวข้อเหล่านี้ล้วนปรากฏในรูปแบบของคู่แบ่งขั้ว (dichotomic) และผู้อ่านจะพบด้วยว่าการจัดประเภทแบบทวิภาค (binary) นั้นมักจะพบบ่อยในความคิดเชิงโครงสร้าง ซึ่งดูเหมือนว่าอภิภาษาของนักภาษาศาสตร์สะท้อนโครงสร้างทวิภาคของระบบที่มันกำลังพรรณนาอยู่ เสมือนกระจกเงา ซึ่งเราจะชี้ให้เห็นเมื่อมีโอกาสว่าการศึกษาอำนาจสูงสุดของการจำแนกแบบทวิภาคในวาทกรรมสังคมศาสตร์ร่วมสมัยนั้นน่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

บทที่ 1 ระบบภาษา (LANGUE) และ การพูด (SPEECH)

1.1 ในทางภาษาศาสตร์ (In Linguistics)

1.1.1 ในมุมมองของ Saussure แนวคิดแบบแบ่งขั้ว (dichotomic) ระหว่าง **ระบบภาษา (language/langue)** กับ **การพูด (speech/parole)** ถือเป็นแกนหลักในทฤษฎีของ Saussure และ

เป็นความแปลกใหม่ที่ยิ่งใหญ่อย่างแน่นอนเมื่อเทียบกับภาษาศาสตร์ยุคก่อนหน้า ที่พยายามค้นหาสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ในวิวัฒนาการของการออกเสียง การเชื่อมโยงที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และการทำงานของการเปรียบเทียบ (analogy) ซึ่งถือเป็นภาษาศาสตร์ที่เน้น “พฤติกรรมระดับปัจเจกบุคคล” ในการสร้างความแตกต่างนี้ Saussure ได้ตั้งต้นจากธรรมชาติที่ ‘หลากหลายรูปแบบและปะปนกัน’ (multiform and heterogeneous) ของตัวภาษา ซึ่งเมื่อมองแวบแรกดูเหมือนจะเป็นความจริงที่คว้าไม่ได้และจัดหมวดหมู่ไม่ได้ เพราะว่ามีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับทั้งมิติทางกายภาพ สรีรวิทยา จิตใจ ปัจเจกบุคคล และสังคมพร้อมกันในคราวเดียว แต่ทว่าความไร้ระเบียบนี้จะหายไป หากเราคัดแยกเอาเฉพาะวัตถุทางสังคม ออกมาจากภาพรวมที่ปะปนกันนี้ นั่นคือชุดของธรรมเนียมปฏิบัติที่เป็นระบบซึ่งจำเป็นต่อการสื่อสาร โดยไม่สนใจวัตถุของสัญญาณที่ประกอบขึ้น สิ่งนี้เองคือ ระบบภาษา (langue) ในทางตรงกันข้าม การพูด (parole) จะครอบคลุมถึง ส่วนที่เป็นปัจเจกบุคคลล้วน ๆ ของภาษา เช่น การออกเสียง การประยุกต์ใช้กฎเกณฑ์ และการนำสัญญะต่างๆ มาประกอบกันในสถานการณ์ต่าง ๆ

1.1.2 ระบบภาษา (The language / langue) ดังนั้น หากจะพูดให้เข้าใจง่าย **ระบบภาษา** ก็คือภาษาที่ตัดการพูดออกไป ซึ่งเป็นทั้ง **สถาบันทางสังคม (social institution)** และ **ระบบของคุณค่า (system of values)** ในเวลาเดียวกัน **1) ในฐานะสถาบันทางสังคม** ระบบภาษาไม่ใช่เพียงพฤติกรรมหรือการกระทำ และไม่ได้เกิดขึ้นจากการไตร่ตรองล่วงหน้าใดๆ มันคือส่วนที่เป็น “สังคม” ของภาษา ปัจเจกบุคคลไม่สามารถสร้างหรือดัดแปลงมันได้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นเหมือนพันธสัญญาหมู่ที่บุคคลหนึ่งต้องยอมรับอย่างครบถ้วนหากต้องการที่จะสื่อสารกับผู้อื่น นอกจากนี้ ผลผลิตทางสังคมนี้ยังมีความเป็นอิสระในตัวเอง เหมือนกับเกมที่มีกฎเกณฑ์ของมันเอง เพราะเราสามารถใช้งานได้ก็ต่อเมื่อผ่านช่วงเวลาแห่งการเรียนรู้มาแล้วเท่านั้น **2) ในฐานะระบบคุณค่า** ระบบภาษาประกอบขึ้นจากองค์ประกอบจำนวนหนึ่ง ซึ่งแต่ละองค์ประกอบเป็นทั้งสิ่งที่เทียบเท่ากับปริมาณของสิ่งต่างๆ และเป็นส่วนหนึ่งของระบบที่ใหญ่กว่า ในมุมมองของระบบภาษา สัญญะเปรียบเสมือน “เหรียญกษาปณ์” ที่มีมูลค่าเท่ากับสินค้าจำนวนหนึ่งที่มันสามารถใช้ซื้อได้ แต่ในขณะเดียวกันมันก็มีมูลค่าเมื่อนำไปเทียบกับเหรียญอื่นๆ ในระดับที่มากหรือน้อยกว่า มิติเชิงสถาบันและมิติเชิงระบบนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น เพราะระบบภาษาเป็นระบบของคุณค่าที่ขึ้นกับพันธสัญญา ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์สมมติขึ้น หรือจะอธิบายให้ชัดเจนขึ้น ว่าไม่ได้มีแรงจูงใจตามธรรมชาติ จึงต้านทานการดัดแปลงจากบุคคลหนึ่งบุคคลใดได้ และนั่นเองที่ทำให้มันดำรงสถานะความเป็นสถาบันทางสังคม

1.1.3 การพูด (Speech / parole) ในทางตรงกันข้ามกับระบบภาษา (langue) ซึ่งเป็นทั้งสถาบันและระบบ **การพูด (speech)** คือพฤติกรรมการเลือกและการทำให้เป็นจริงในระดับปัจเจกบุคคล โดยพื้นฐาน ประการแรก การพูดเกิดขึ้นจาก ‘การรวมองค์ประกอบเข้าด้วยกัน’ ซึ่งผู้พูดใช้รหัสของระบบภาษาเพื่อแสดงออกซึ่งความคิดส่วนตัว การพูดแบบนี้อาจเรียกว่า วาทกรรม หรือ discourse) และประการที่สอง เกิดจาก ‘กลไกทางจิตและสรีรวิทยา’ ที่ช่วยให้คนเราสามารถถ่ายทอดการรวมองค์ประกอบนั้นออกสู่ภายนอก เช่น การเปล่งเสียงพูด แน่นอนว่า การเปล่งเสียงพูดออกมาย่อมไม่อาจปะปนกับตัวระบบภาษาได้ สถาบันและระบบของภาษาจะไม่เปลี่ยนแปลงไป แม้ว่าบุคคลผู้ใช้จะพูดด้วยเสียงดังหรือเบา จะพูดช้าหรือเร็วก็ตาม การนำสัญญะมาประกอบกันในการพูดถือเป็นสิ่งที่มีนัยสำคัญ เพราะแสดงให้เห็นว่า การพูดนั้นเกิดขึ้นจากการเรียกใช้สัญญะชุดเดิมซ้ำๆ แต่นำมาประกอบกันต่างกันออกไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุดตามผู้พูดแต่ละคน สัญญะแต่ละตัวจึงกลายเป็นองค์ประกอบของระบบภาษา และเนื่องจากการพูด

เป็นกิจกรรมแห่งการประกอบร่างโดยแก่นแท้ มันจึงเป็นพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล มิใช่การสร้างสรรค์สิ่งใหม่จากความว่างเปล่า

1.1.4 วิภาษวิธีของระบบภาษาและการพูด (The dialectics of language and speech) คำว่าระบบภาษา (langue) และการพูด (speech) แต่ละคำจะได้รับการนิยามอย่างสมบูรณ์ก็ต่อเมื่ออยู่ในกระบวนการทางวิภาษวิธี (dialectical process) ที่เชื่อมโยงทั้งสองสิ่งเข้าด้วยกัน นั่นคือ จะไม่มีระบบภาษาหากปราศจากการพูด และจะไม่มีการพูดใดที่อยู่นอกเหนือระบบภาษา การอิงอาศัยกันและกันนี้เองที่ทำให้เกิดการปฏิบัติทางภาษาที่แท้จริงขึ้น ในแง่หนึ่ง ระบบภาษาคือ 'ขุมทรัพย์ที่ถูกสะสมขึ้นจากการใช้คำพูดของผู้คนในชุมชนภาษาเดียวกัน' และเนื่องจากมันเป็นผลรวมของร่องรอยจากปัจเจกบุคคลหลายคนรวมกัน มันจึงไม่อาจสมบูรณ์ได้ในระดับบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่แยกตัวออกไป ระบบภาษาจะไม่มีตัวตนอย่างสมบูรณ์เว้นแต่ในหมู่ 'มวลชนผู้ใช้ภาษา' (speaking mass) อีกแง่หนึ่ง ในเชิงประวัติศาสตร์ การพูด คือ สิ่งที่ทำให้ระบบภาษาวิวัฒนาการไป กล่าวคือ ปรากฏการณ์ของการพูดเกิดก่อนปรากฏการณ์ของระบบภาษาเสมอ ตัวอย่างเช่น ในเชิงพัฒนาการ เด็กทารกก็เรียนรู้ระบบภาษาผ่านการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีการพูด ไม่ใช่จากการอ่านหนังสือไวยากรณ์ สรุปก็คือ ระบบภาษาเป็นทั้ง **ผลผลิต (product)** และ **เครื่องมือ (instrument)** ของการพูด ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองสิ่งนี้จึงมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบและส่งผลถึงกันอย่างแท้จริง

1.1.5 ในมุมมองของ Hjelmslev Louis Hjelmslev (2024) นักภาษาศาสตร์ชาวเดนมาร์กเขาไม่ได้ละทิ้งแนวคิดของ Saussure แต่เขาได้จัดระเบียบคำศัพท์เหล่านี้ใหม่ให้เป็นทางการมากขึ้น สำหรับเขาแล้ว ระบบภาษา (language) ไม่ได้มีแค่การแบ่งเป็นสองส่วน แต่ถูกแบ่งออกเป็นสามระดับ (planes) ได้แก่ 1) **เค้าโครง (Schema)** คือระบบของภาษาที่ประกอบขึ้นจากรูปแบบดั้งเดิม ๆ (pure form) เป็นเพียงกฎเกณฑ์และความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างที่กำหนดระบบ 2) **บรรทัดฐาน (Norm)** คือรูปแบบที่เป็นรูปธรรม (material form) ซึ่งถูกกำหนดโดยความเป็นจริงทางสังคมอยู่แล้ว 3) **การใช้งาน (Usage)** คือชุดของพฤติกรรมหรือนิสัย (habits) ของผู้คนในสังคมใดสังคมหนึ่ง (ลักษณะต่างๆ ที่พบได้จากการสังเกต) แนวคิดนี้ส่งผลให้บทบาทของ 'การพูด' (parole) ในแบบฉบับดั้งเดิมของโซซูร์ (Saussure) ลดทอนความสำคัญลง เนื่องจาก 'การใช้งาน' (usage) ได้รับการทำให้เป็นระบบและเป็นทางการมากขึ้น Hjelmslev (2024) ได้พัฒนาแบบจำลองที่ละเอียดขึ้นเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างสสาร (matter), รูปแบบ (form) และการใช้งาน (usage) ในระบบสัญญาณ

1.1.6 ปัญหาบางประการ (Some problems) การขยายขอบเขตแนวคิดเรื่อง ระบบภาษา/การพูด (language/speech) ไปสู่ระบบสัญวิทยาอื่นๆ (semiological extension) เช่น การใช้วิเคราะห์สิ่งของหรือภาพ นำมาซึ่งปัญหาบางประการ ซึ่งจุดนี้เอง ที่แบบจำลองทางภาษาศาสตร์ไม่สามารถนำมาใช้ตามได้ทั้งหมดและจำเป็นต้องได้รับการปรับเปลี่ยน ปัญหาแรก เกี่ยวข้องกับจุดกำเนิดของระบบสัญญาณต่าง ๆ ซึ่งไปเกี่ยวข้องกับวิภาษวิธีของระบบภาษาและการพูดโดยตรง ในกฎทางภาษาศาสตร์ ไม่มีสิ่งใดเข้าสู่ระบบภาษาได้โดยที่ไม่ผ่านการทดลองใช้ในการพูดเสียก่อน และในทางกลับกัน การพูดก็ต้องพึ่งพาระบบภาษา แต่ในระบบสัญวิทยาอื่นๆ เช่น ระบบแฟชั่นเสื้อผ้า ระบบอาหาร หรือ ระบบรถยนต์ เราจะพบว่ามีกลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่ตัดสินใจหรือกำหนดกฎเกณฑ์ เช่น นักออกแบบดีไซเนอร์ ผู้ผลิต ซึ่งเป็นผู้สร้าง "ระบบภาษา" (langue) ของแฟชั่นหรือรถยนต์ขึ้นมาโดยตรงและจงใจ สิ่งนี้ทำให้เกิด **"ระบบภาษาแบบ**

ประดิษฐ์ขึ้น" (fabricated/artificial language) ซึ่งไม่ได้เกิดจากประสบการณ์ของการใช้งาน (usage) จากมวลชนอย่างค่อยเป็นค่อยไปเหมือนกับภาษามนุษย์ ดังนั้น ในทางสัญวิทยา "ระบบภาษา" จึงสามารถเกิดขึ้นก่อน "การพูด" ได้ ซึ่งถือเป็นการทำลายความสัมพันธ์แบบวิภาษวิธีดั้งเดิมที่ Saussure เคยวางไว้

1.1.7 ภาษาส่วนบุคคล (The idiolect) เพื่อเป็นการส่งท้ายในเรื่องของ **ระบบภาษา/การพูด** ในทางภาษาศาสตร์ Barthes ระบุถึงแนวคิดเสริมสองประการ ที่ถูกแยกออกมานับตั้งแต่ยุคของ Saussure ประการแรก คือแนวคิดเรื่อง **ภาษาส่วนบุคคล (idiolect)** กล่าวคือ "ภาษาในแง่ที่ถูกพูดโดยบุคคลเพียงคนเดียว" ซึ่งให้นิยามโดย Martinet (1975) หรือ "ชุดของพฤติกรรมทั้งหมดของปัจเจกบุคคลคนหนึ่ง ณ ห้วงเวลาหนึ่ง" ซึ่งให้นิยามโดย Ebeling (2001) และ Jakobson (2024) ตั้งคำถามถึงคุณค่าของแนวคิดนี้ เพราะภาษาเป็นสิ่งที่มีลักษณะทางสังคมเสมอแม้ในระดับปัจเจกบุคคล เนื่องจากเมื่อเราพูดกับใครสักคน เราก็มักพยายามพูดในภาษาของอีกฝ่ายอยู่เสมอ ไม่มากก็น้อย โดยเฉพาะในแง่คำศัพท์ แต่สิทธิส่วนบุคคลในขอบเขตของภาษาไม่มีอยู่จริง ดังนั้น ภาษาส่วนบุคคลจึงมักเป็นเพียงมายาภาพเสียเป็นส่วนใหญ่

อย่างไรก็ตาม Barthes เห็นว่าควรจะคงแนวคิดบางส่วนไว้ กล่าวคือ แนวคิดที่ว่าอาจมีประโยชน์ในการกำหนดความเป็นจริงต่อไปนี้ 1) **ภาษาของผู้ป่วยโรคเสียการสื่อความ (aphasic)** ที่ไม่เข้าใจคนอื่น และไม่ได้รับสารที่สอดคล้องกับรูปแบบคำพูดของเขาเอง ภาษาในกรณีนี้ จึงจะเป็นภาษาส่วนบุคคลอย่างแท้จริง 2) **"รูปแบบ" (style) ของผู้เขียน** แม้ว่าสิ่งนี้จะถูกแทรกซึมด้วยรูปแบบทางคำพูดบางอย่างที่มาจากประเพณี ซึ่งก็คือมาจากชุมชนเสมอ และ 3) ท้ายที่สุด เราสามารถขยายความหมายแนวคิดนี้ให้กว้างขึ้น และนิยามภาษาส่วนบุคคลว่าเป็น **ภาษาของชุมชนทางภาษาหนึ่ง ๆ** นั่นคือ ภาษาของกลุ่มคนที่ตีความข้อความทางภาษาทั้งหมดในลักษณะเดียวกัน ในกรณีนี้ ภาษาส่วนบุคคลจะสอดคล้องอย่างคร่าว ๆ กับสิ่งที่ Barthes พยายามอธิบายไว้ในที่อื่นภายใต้ชื่อ "การเขียน" (writing) โดยทั่วไปแล้ว ความไม่แน่นอนในการให้นิยาม 'ภาษาส่วนบุคคล' ถือเป็นเพียงภาพสะท้อนของความจำเป็นที่ต้องมีหน่วยกลาง (entity) ระดับกลางระหว่างการพูดและระบบภาษา ดังที่ทฤษฎี 'การใช้งาน' ของ Hjelmslev (2024) ได้พิสูจน์ไว้ หรืออธิบายให้ง่ายขึ้นคือความจำเป็นสำหรับ การพูด ที่ถูกทำให้เป็นสถาบันแล้ว แต่ยังไม่ถึงขั้นถูกทำให้เป็นทางการอย่างถึงราก เหมือนอย่างที่เป็นในตัวระบบภาษา

1.1.8 โครงสร้างแบบทวิภาค (Duplex Structures) หากเราจะจับคู่ ระบบภาษา/การพูด (language/speech) เข้ากับ รหัส/สาร (code/message) ณ จุดนี้ เราก็ต้องกล่าวถึงแนวคิดเสริมประการที่สอง ซึ่ง Jakobson (1990) ได้อธิบายไว้ภายใต้ชื่อ **โครงสร้างแบบทวิภาค (duplex structures)** โดยเขาได้ศึกษาถึงกรณีศึกษา บางกรณีของความสัมพันธ์ทั่วไปของ รหัส/สาร ซึ่งก็คือ 2 กรณีที่มีลักษณะหมุนวนกลับ (circularity) และอีก 2 กรณีที่มีลักษณะทับซ้อนกัน (overlapping) ได้แก่ **1) คำพูดที่ถูกนำมาเล่าต่อ (reported speech)** หรือ สารที่ซ้อนอยู่ในสาร (M/M - messages within a message) นี่เป็นกรณีทั่วไปของรูปแบบการเล่าแบบอ้อม (indirect styles) **2) วิสามานยนาม หรือ ชื่อเฉพาะ (proper names)** ชื่อนี้บ่งบอกถึงบุคคลใดก็ตามที่มีชื่อนั้น และความเป็นวงจรของรหัสก็เห็นได้ชัดเจน (C/C - code/code) ตัวอย่างเช่น คำว่า จอห์น ย่อมหมายถึงบุคคลที่มีชื่อว่า จอห์น **3) กรณีของการเรียกขานตนเอง (autonymy)** เช่น ประโยคที่ว่า หนูเป็นคำนาม คำในที่นี้ถูกใช้เพื่อระบุตัวมันเอง สารได้เข้าไปทับซ้อนกับรหัส (M/C - message overlaps the code) โครงสร้างนี้มีความสำคัญ เพราะว่าครอบคลุมการตีความที่มุ่งอธิบายให้กระจ่าง เช่น การพูดอ้อมค้อม คำพ้องความหมาย และการแปลจากภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่ง

4) คำชี้ระบุตัวตน (shifters) น่าจะเป็นโครงสร้างทวิภาคที่น่าสนใจที่สุด ตัวอย่างที่เห็นชัดที่สุดคือ สรรพนามบุรุษ เช่น ฉัน ท่าน ซึ่งรวบรวมเอาทั้งเรื่องของพันธสัญญาทางภาษาและการมีตัวตนเข้าไว้ด้วยกัน เป็นไปตามกฎของพันธสัญญาเท่านั้นที่ทำให้คำว่า ฉัน เป็นตัวแทนของวัตถุ คำว่า ฉัน จึงกลายเป็น **ego** ในภาษาละติน หรือ **ich** ในภาษาเยอรมัน เป็นต้น แต่ในอีกทางหนึ่ง เนื่องจาก คำชี้ระบุตัวตน จะระบุถึงบุคคลผู้เปล่งเสียงพูดนั้น จึงทำให้สามารถอ้างอิงอย่างมีตัวตนกลับไปยังคำกล่าวพูดนั้นได้เท่านั้น (C/M-code/message) Jakobson (1990) เตือนว่า สรรพนามบุรุษเป็นสิ่งที่ถูกเชื่อกันยาวนานว่าเป็นชั้นดั้งเดิมที่สุดของภาษา แต่ในมุมมองของเขา สรรพนามเหล่านี้กลับชี้ถึงความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนและ ‘เป็นผู้ใหญ่’ ระหว่างรหัสกับสาร สรรพนามบุรุษเป็นองค์ประกอบสุดท้ายที่เด็กเรียนรู้ในการพูด และเป็นองค์ประกอบแรกที่สูญหายไปในผู้ป่วยเสียการสื่อความ สรรพนามเหล่านี้ เป็นคำศัพท์ที่มีการย้ายความหมายและยากต่อการจัดการ ดูเหมือนว่า จนถึงขณะนี้ ทฤษฎีคำชี้ระบุตัวตน (shifter) ยังไม่ถูกนำมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ ถึงกระนั้น โดยหลักการแล้ว น่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งที่จะสังเกต ‘รหัสที่กำลังต่อสู้กับสาร’ ซึ่งตรงข้ามกับกรณีที่พบได้ทั่วไปมากกว่า บางทีอาจจำเป็นต้องใช้แนวคิดเรื่อง คำชี้ระบุตัวตน ในการแสวงหานิยามทางสัญวิทยาของสารต่างๆ ที่ตั้งอยู่ที่ขอบเขตของภาษา โดยเฉพาะในวาทกรรมวรรณกรรมบางรูปแบบ

1.2 แนวโน้มทางสัญวิทยา (Semiological prospects)

1.2.1 ระบบภาษา การพูด และสังคมศาสตร์ (The language, speech and the social sciences) การแบ่งความแตกต่างระหว่างระบบภาษา (langue) และการพูด (speech) ไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือทางภาษาศาสตร์เท่านั้น แต่นี้ยังสอดคล้องกับความพยายามในทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาที่ต้องการแยกแยะระหว่าง “ข้อกำหนดทางสังคม” กับ “พฤติกรรมของปัจเจกบุคคล” นักคิดอย่าง Claude Lévi-Strauss (1963) และ Merleau-Ponty (2002) ได้ชี้ให้เห็นว่า ระบบต่างๆ ในสังคม เช่น ระบบเครือญาติ หรือตำนานปรัมปรา ต่างก็ทำงานคล้ายกับภาษา คือมีโครงสร้างทางสังคมที่อยู่เบื้องหลัง (langue) และมีรูปแบบการแสดงออกที่หลากหลาย (parole) การนำแนวคิดนี้มาใช้จะช่วยให้เราสามารถวิเคราะห์ระบบสื่อความหมายอื่นๆ ในสังคมได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น

1.2.2 ระบบเครื่องแต่งกาย (The garment system) เมื่อเรานำกรอบคิดนี้มาวิเคราะห์ “เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย” เราจะพบว่ามันสามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ซึ่งมีความสัมพันธ์ของ ระบบภาษา/การพูด ที่แตกต่างกัน **1) เครื่องแต่งกายที่สวมใส่จริง (The worn garment) ระบบภาษา (Langue)** คือกฎเกณฑ์ทางแฟชั่นและสังคม เช่น สิ่งใดห้ามใส่คู่กัน (ข้อห้าม) การจัดชุดเสื้อผ้าให้เข้ากัน กฎการสวมใส่ตามกาลเทศะ ส่วน**การพูด (Parole)** คือวิธีการสวมใส่ของแต่ละบุคคล เช่น การเลือกชุดใดชุดหนึ่งมาใส่ ขนาดของเสื้อผ้า ความเก่า-ใหม่ของเสื้อผ้า และความชอบส่วนตัวในการปรับแต่ง เช่น การพับแขนเสื้อ **2) เครื่องแต่งกายที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร (The written garment)** เช่น เสื้อผ้าที่ถูกบรรยายในนิตยสารแฟชั่น ในกรณีนี้ จะเป็น **“ระบบภาษา”** ล้วน ๆ โดยไม่มีองค์ประกอบของ “การพูด” เลย เพราะว่าถูกสร้างขึ้นโดยกลุ่มผู้กำหนดแฟชั่น เช่น ผู้ผลิต/นักเขียน เพื่อเป็นกฎเกณฑ์และสถาบันโดยสมบูรณ์ โดยไม่ต้องรอการสวมใส่จริงจากปัจเจกบุคคล **3) เครื่องแต่งกายในภาพถ่าย (The photographed garment)** ตัวอย่างเช่น ภาพแฟชั่นในนิตยสาร จะอยู่กึ่งกลางระหว่างสองแบบแรก

1.2.3 ระบบอาหาร (The food system) หากเรามอง “อาหาร” เป็นระบบของการสื่อความหมาย (สัญวิทยา) เราสามารถแบ่งได้ดังนี้ **ภาษา (Langue)** ระบบของอาหาร ประกอบไปด้วย

กฎเกณฑ์และ ธรรมเนียมการกินของแต่ละวัฒนธรรม เช่น 1) ข้อห้ามในการรับประทานอาหารบางชนิด (Taboos) 2) การจัดหมวดหมู่คู่ตรงข้ามที่มีความหมาย เช่น ของคาว/ของหวาน 3) กฎเกณฑ์ในการจัดเมนู เช่น ต้องเสิร์ฟซุปก่อน แล้วตามด้วยอาหารจานหลัก 4) บริบทหรือพิธีกรรมในการรับประทาน อาหารงานเลี้ยง อาหารประจำวัน **การพูด (Parole)** ของระบบอาหาร ครอบคลุมถึง พฤติกรรมในระดับปัจเจกบุคคล เช่น 1) การเลือกเมนูอาหารเฉพาะเจาะจงของแต่ละคนจากเมนูทั้งหมดที่มี 2) ความแตกต่างเล็กๆ น้อย ๆ ในการปรุงแต่งของแต่ละบุคคล เช่น การปรุงรสชาติเพิ่มเติมตามใจชอบ

1.2.4 ระบบรถยนต์ และ ระบบเฟอร์นิเจอร์ (The car system, the furniture system) เช่นเดียวกับแฟชั่นและอาหาร เราสามารถมองรถยนต์และเฟอร์นิเจอร์เป็นระบบของการสื่อความหมายได้เช่นกัน **ระบบรถยนต์ (The car system)** ระบบภาษา (Langue) คือรูปทรง โครงสร้าง ชิ้นส่วน และรายละเอียดของรถยนต์รุ่นต่างๆ ที่ถูกกำหนดและสร้างขึ้นโดยกลุ่มผู้ผลิต กล่าวคือบริษัทรถยนต์หรือนักออกแบบ ส่วนการพูด (Parole) คือเสรีภาพในการใช้งานระดับปัจเจกบุคคล เช่น การเลือกรถยนต์รุ่นใดรุ่นหนึ่ง สีใดสีหนึ่ง หรืออุปกรณ์เสริมต่างๆ รวมถึง “วิธีการขับขี่” ของผู้ใช้งานแต่ละคน **ระบบเฟอร์นิเจอร์ (The furniture system)** ระบบภาษา (Langue)คือประเภทของชิ้นส่วนเฟอร์นิเจอร์ที่มีอยู่ทั้งหมดและกฎเกณฑ์ ซึ่งมักไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ในการนำมาประกอบหรือจัดวางเข้าด้วยกันให้ออกมาเป็นสไตล์ห้องต่าง ๆ ส่วนการพูด (Parole) คือการตัดสินใจเลือกซื้อ และวิธีการจัดวางเฟอร์นิเจอร์ในพื้นที่จริงตามความต้องการและรสนิยมส่วนบุคคลของผู้ใช้งาน

1.2.5 ระบบที่ซับซ้อน (Complex systems) เมื่อขยับมาพิจารณาระบบที่มีความซับซ้อนขึ้น เช่น ระบบของการสื่อสารมวลชน เช่น ภาพยนตร์ โทรทัศน์ โฆษณา หรือหน้าหนังสือพิมพ์ สิ่งเหล่านี้ไม่ได้เกิดจากระบบสัญลักษณ์เพียงระบบเดียว แต่มันคือการนำระบบการสื่อความหมายหลายๆ รูปแบบมาผสมผสานและซ้อนทับกัน เช่น มีทั้งภาพ เสียง และข้อความ อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าระบบเหล่านั้นจะซับซ้อนด้วยภาพหรือเสียงเพียงใด บาร์ตส์ (Barthes) ชี้ให้เห็นว่ามันมักจะมี “ภาษาของมนุษย์” (ตัวอักษรหรือคำพูด) เข้ามาเป็นส่วนผสมเพื่อควบคุมและตีกรอบความหมายเสมอ

1.2.6 ปัญหาที่ 1 จุดกำเนิดของระบบสื่อความหมายต่างๆ (Problems (I) the origin of the various signifying systems) เมื่อนำโมเดลภาษาศาสตร์ของ Saussure (1966) มาใช้กับสัญวิทยา (Semiology) เราจะพบปัญหาเรื่อง “จุดกำเนิด” ในภาษามนุษย์ “ระบบภาษา” (langue) เกิดจากการค่อยๆ สะสมการใช้งาน (การพูด) ของมวลชนมายาวนาน พูดง่ายๆ คือไม่มีใครหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง เป็นผู้ประดิษฐ์ภาษามนุษย์ขึ้นมาใช้เอง แต่ในระบบสัญวิทยา เช่น แฟชั่น หรือ รถยนต์ ระบบภาษา (langue) มักถูกประดิษฐ์หรือสร้างขึ้นอย่างจงใจ (fabricated) โดยกลุ่มคนผู้มีอำนาจตัดสินใจเพียงกลุ่มเล็กๆ เช่น ดีไซเนอร์ หรือผู้ผลิต Barthes เรียกระบบที่ถูกสร้างขึ้นโดยมนุษย์แบบมีจุดประสงค์นี้ว่า **“โลโก้เทคนิค” (Logo-techniques)** ซึ่งหมายความว่าในกรณีนี้ “ระบบภาษา” สามารถเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์แบบก่อนที่จะมีการนำไปใช้งานจริง (“การพูด”) เสียอีก ซึ่งนับว่าขัดแย้งกับวิภาษวิธีระหว่าง langue และ parole ในทางภาษาศาสตร์ดั้งเดิม

1.2.7 ปัญหาที่ 2 สัดส่วนระหว่าง ‘ระบบภาษา’ และ ‘การพูด’ ในระบบต่างๆ (Problems (II) the proportion between ‘language’ and ‘speech’ in the various systems) ข้อสังเกต

อีกประการคือเรื่องความสมดุล ในภาษามนุษย์ สัดส่วนระหว่างการมีอยู่ของกฎเกณฑ์ตายตัว (langue) กับอิสระในการเลือกนำมาใช้ (speech) มีความสมดุลและเกื้อกูลกัน ทว่าในระบบสัญวิทยาอื่นๆ สัดส่วนนี้อาจแตกต่างกันอย่างสุดขั้ว บางระบบอาจมีกฎเกณฑ์ข้อบังคับ (langue) ที่แข็งแกร่งและกว้างขวางมาก แต่เหลือพื้นที่ให้ปัจเจกบุคคลได้แสดงพฤติกรรมทางเลือก (parole) เพียงนิดเดียว ตัวอย่างเช่น ในระบบเสื้อผ้าที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น เสื้อผ้าแฟชั่นในนิตยสาร หรือมารยาททางสังคมที่เคร่งครัด ซึ่งแทบจะกลายเป็น “ระบบภาษา” ล้วน ๆ ที่ไร้พื้นที่ให้การพูดในระดับบุคคลได้มีบทบาท

บทที่ 2 สิ่งที่ถูกสื่อความหมาย และ ตัวสื่อความหมาย (SIGNIFIER AND SIGNIFIED)

2.1 สัญญะ (The Sign)

2.1.1 การจำแนกประเภทของสัญญะ (The classification of signs) ในคำศัพท์ของ Saussure (1966) สิ่งที่ถูกสื่อความหมาย (signified) และตัวสื่อความหมาย (signifier) คือองค์ประกอบที่รวมกันเป็น **สัญญะ (sign)** อย่างไรก็ตาม คำว่า “สัญญะ” เป็นคำที่มีการใช้งานหลากหลายมากในวงการต่างๆ ตั้งแต่เทววิทยาไปจนถึงการแพทย์ และไซเบอร์เนติกส์) เพื่อหลีกเลี่ยงความสับสน Barthes จึงได้เปรียบเทียบคำว่า “สัญญะ” กับคำอื่นๆ ที่มีความหมายใกล้เคียงกัน ซึ่งคำเหล่านี้ล้วนอ้างอิงถึงความสัมพันธ์ระหว่างสองสิ่ง เช่น สิ่งกระตุ้น และ การตอบสนอง ได้แก่ **1. สัญญาณ (Signal)** มักจะกระตุ้นให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนองโดยตรงและทันที เช่น เสียงนกหวีด **2. อาการ/ดัชนี (Symptom / Index)** มีความสัมพันธ์แบบเป็นเหตุเป็นผลกันโดยธรรมชาติ และไม่ได้เกิดจากความตั้งใจที่จะสื่อสาร เช่น ควันไฟเป็นอาการของไฟ ไข้เป็นอาการของการป่วย **3. ไอคอน (Icon)** มีความคล้ายคลึงหรือภาพจำลองทางกายภาพกับสิ่งที่มันเป็นตัวแทน เช่น ภาพวาดเหมือน, รูปถ่าย **4. สัญลักษณ์ (Symbol)** มีความสัมพันธ์กับสิ่งที่มันเป็นตัวแทนโดยอาศัยธรรมเนียมปฏิบัติ แต่ก็มักจะมีร่องรอยของความคล้ายคลึงหรือเหตุผลบางอย่างหลงเหลืออยู่ เช่น ตราชั่งเป็นสัญลักษณ์ของความยุติธรรม **5. สัญญะ (Sign)** ในทางภาษาศาสตร์ สัญญะคือความสัมพันธ์ที่ถูกสร้างขึ้นจากข้อตกลงร่วมกันในสังคมอย่างแท้จริง (arbitrary) โดยไม่ต้องมีความคล้ายคลึงกันทางกายภาพระหว่างสิ่งที่สื่อกับสิ่งที่ถูกสื่อ

2.1.2 สัญญะทางภาษาศาสตร์ (The linguistic sign) สำหรับโซซูร์ (Saussure) แล้ว สัญญะทางภาษาไม่ได้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่าง “สิ่งของ” กับ “ชื่อเรียก” ของมัน แต่มันคือการเชื่อมโยงทางจิตวิทยา (mental) ระหว่างสองสิ่ง นั่นคือ **1) มโนทัศน์ (Concept)** ซึ่งเขาเรียกสิ่งนี้ว่า **สิ่งที่ถูกสื่อความหมาย (Signified) 2) ภาพจำทางเสียง (Acoustic image)** ซึ่งเขาเรียกสิ่งนี้ว่า **ตัวสื่อความหมาย (Signifier)** การรวมกันของสองสิ่งนี้เปรียบเสมือนกระดาษแผ่นเดียวกันที่มีสองด้าน เราไม่สามารถตัดกระดาษด้านหน้าโดยไม่ตัดด้านหลังได้ฉันใด เราก็ไม่สามารถแยก “สิ่งที่ถูกสื่อความหมาย” ออกจาก “ตัวสื่อความหมาย” ได้ฉันนั้น

2.1.3 รูปแบบและสารัตถะ (Form and substance) Hjelmslev (2024) ได้พัฒนาโครงสร้างของสัญญะให้ละเอียดขึ้น โดยเขามองว่าสัญญะประกอบด้วย 2 ระนาบ (planes) คือ **ระนาบของการแสดงออก (plane of expression = signifier)** และ **ระนาบของเนื้อหา (plane of content = signified)** และในแต่ละระนาบ ยังสามารถแบ่งย่อยออกเป็น **รูปแบบ (form)** และ **สารัตถะ (substance)** ได้อีก ทำให้เราได้องค์ประกอบ 4 ส่วนในการวิเคราะห์ 1) สารัตถะของการแสดงออก (Substance of expression) เช่น เสียงจริง ๆ ที่เปล่งออกมา 2) รูปแบบของการแสดงออก (Form of expression) เช่น กฎของ

การผสมเสียง หน่วยเสียง 3) สารัตถะของเนื้อหา (Substance of content) เช่น อารมณ์ความรู้สึก หรือความคิดเชิงนามธรรม 4) รูปแบบของเนื้อหา (Form of content) เช่น โครงสร้างการจัดหมวดหมู่ความหมายในแต่ละภาษา

2.1.4 สัญญะทางสัญวิทยา (The semiological sign) เมื่อนำหลักการนี้มาประยุกต์ใช้นอกเหนือจากภาษา (Semiology) สัญญะทางสัญวิทยาก็ประกอบด้วย “สิ่งที่ถูกสื่อความหมาย” และ “ตัวสื่อความหมาย” เช่นเดียวกัน แต่ข้อแตกต่างสำคัญคือ ในระบบสัญวิทยาอื่นๆ เช่น วัตถุสิ่งของ ท่าทาง รูปภาพ สิ่งที่เป็น “สารัตถะ” ของการแสดงออกมักจะไม่ได้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อการสื่อความหมายตั้งแต่ต้น แต่มันมีขึ้นเพื่อตอบสนอง **การใช้งาน (utilitarian function)** ก่อนเป็นอันดับแรก ตัวอย่างเช่น ประโยคว่า 1) เราสร้าง เสื้อผ้า ขึ้นมาเพื่อปกป้องร่างกายจากความหนาวเย็น เป็นฟังก์ชันการใช้งาน และประโยคว่า 2) เรากิน อาหาร เพื่อบำรุงร่างกายให้มีชีวิตรอด เป็นฟังก์ชันการใช้งาน แต่ทันทีที่สิ่งเหล่านี้ถูกนำมาใช้ในสังคม มันจะถูกเคลือบด้วย “ความหมาย” ทันที เช่น เสื้อผ้ากลายเป็นสัญลักษณ์ของฐานะ, อาหารกลายเป็นสัญลักษณ์ของการเฉลิมฉลอง ซึ่ง Barthes เรียกกระบวนการนี้ว่าการเกิด **“ฟังก์ชัน-สัญญะ” (Sign-function)** ซึ่งหมายความว่า ประโยชน์ใช้สอยของสิ่งของในชีวิตประจำวัน ได้กลายร่างมาเป็น “ตัวสื่อความหมาย” ด้วยในเวลาเดียวกัน

2.2 สิ่งที่ถูกสื่อความหมาย (The Signified)

2.2.1 ธรรมชาติของสิ่งที่ถูกสื่อความหมาย (Nature of the signified) ในทางภาษาศาสตร์ของ Saussure “สิ่งที่ถูกสื่อความหมาย” ไม่ได้หมายถึง “สิ่งของ” (thing) ที่มีอยู่จริงบนโลก หรือวัตถุทางกายภาพ (referent) แต่มันคือ “มโนทัศน์” (concept) หรือ “ภาพตัวแทนทางจิตใจ” (mental representation) ของสิ่งนั้น ตัวอย่างเช่น เมื่อเราพูดคำว่า “วัว” สิ่งที่ถูกสื่อความหมายไม่ใช่ตัววัวที่มีเลือดเนื้อที่กำลังกินหญ้าอยู่ แต่เป็น “มโนทัศน์ของความเป็นวัว” (bovinity) ที่เราทุกคนเข้าใจและมีภาพจำตรงกันในวัฒนธรรมของเรา การมองเช่นนี้ทำให้เราแยกโลกแห่งความเป็นจริงทางวัตถุออกไป และมุ่งเน้นไปที่ความเป็นจริงทางจิตใจและโครงสร้างทางความคิดแทน

2.2.2 การจัดประเภทของสิ่งที่ถูกสื่อความหมายทางภาษา (Classification of the linguistic signifieds) ปัญหาสำคัญประการหนึ่งสำหรับนักภาษาศาสตร์คือ จะจัดหมวดหมู่ให้กับ “มโนทัศน์” หรือความหมายเหล่านี้อย่างไร การจัดประเภทนี้ทำได้ยากเนื่องจากมโนทัศน์เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ อย่างไรก็ตาม วิธีการหนึ่งที่นิยมคือการจัดกลุ่มสิ่งที่ถูกสื่อความหมายโดยดูจากเครือญาติทางแนวคิด (conceptual field) หรือการวิเคราะห์ผ่านความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง ว่ามโนทัศน์หนึ่งถูกกำหนดความหมายจากขอบเขตที่ไปขีดเส้นแบ่งชนกับมโนทัศน์อื่นๆ รอบข้างอย่างไร

2.2.3 สิ่งที่ถูกสื่อความหมายทางสัญวิทยา (The semiological signifieds) เมื่อเรานำเรื่องนี้มาใช้กับสัญวิทยาที่กว้างกว่าภาษา เช่น แฟชั่น โฆษณา หรือ อาหาร เราจะพบว่า “สิ่งที่ถูกสื่อความหมาย” ของสิ่งเหล่านี้มักจะไม่สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตัวมันเองอย่างเป็นอิสระ จะต้องอาศัย “ภาษามนุษย์” เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดออกมาเสมอ ตัวอย่างเช่น หากต้องการอธิบายว่าชุดแฟชั่นชุดนี้สื่อความหมายถึงอะไร ตัวอย่างเช่น สื่อถึง “ความภูมิฐานในฤดูใบไม้ร่วง” หรือ “ความผ่อนคลายในวันหยุด” ความหมายเหล่านั้นก็มักจะถูกทำให้ชัดเจนผ่านการอธิบายด้วยคำพูดหรือตัวอักษรกำกับไว้ Barthes จึงย้ำอีกครั้งว่า โลกของสิ่งที่ถูกสื่อความหมายนั้นแทบจะไม่ต่างอะไรกับโลกของภาษาเลย

2.3 ตัวสื่อความหมาย (The Signifier)

2.3.1 ธรรมชาติของตัวสื่อความหมาย (Nature of the signifier) ในขณะที่ “สิ่งที่ถูกสื่อความหมาย” เป็นเรื่องของนามธรรมและสภาวะทางจิตใจ “ตัวสื่อความหมาย” (Signifier) คือส่วนที่เป็นวัตถุวิสัย (objective) หรือส่วนที่ปรากฏให้เรารับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสทางกายภาพ ในภาษาพูด Saussure เรียกสิ่งนี้ว่า “ภาพจำทางเสียง” (acoustic image) ซึ่งหมายถึงคลื่นเสียงหรือการเปล่งเสียงที่เราได้ยิน หรือถ้าเป็นภาษาเขียน ก็คือรอยหมึกของตัวอักษรบนหน้ากระดาษ ตัวสื่อความหมายทำหน้าที่เป็น “พาหนะ” หรือ “วัสดุ” (substance) ที่คอยแบกรับเอาความหมายนามธรรมมาทำให้ปรากฏเป็นจริงขึ้นมา หากปราศจากตัวสื่อความหมาย สิ่งที่ถูกสื่อความหมายก็ย่อมไม่สามารถส่งผ่านจากผู้ส่งไปยังผู้รับได้

2.3.2 การจัดประเภทของตัวสื่อความหมาย (Classification of the signifiers) Barthes ระบุว่า การจำแนกประเภทของตัวสื่อความหมายก็คือ การจัดระเบียบโครงสร้างของระบบนั่นเอง (the structuralization proper of the system) ในการวิเคราะห์ทางสัญวิทยา สิ่งที่เราต้องทำคือการนำข้อความหรือสารทั้งหมดในระบบ เช่น ข้อความยาวๆ หรือภาพยนตร์ทั้งเรื่อง มาตัดแบ่ง (cut up) ให้กลายเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดที่มีความหมาย (minimal significant units) เครื่องมือที่ใช้ในการตัดแบ่งและพิสูจน์หน่วยย่อยเหล่านี้เรียกว่า **“การทดสอบการแทนที่” (commutation test)** ตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนเสียง /p/ เป็น /b/ ในคำว่า pat เป็น bat เพื่อดูว่าความหมายเปลี่ยนหรือไม่ เมื่อเราสกัดหน่วยย่อยเหล่านี้ออกมาได้แล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการนำมันมาจัดกลุ่มเป็นหมวดหมู่ (paradigmatic classes) และจำแนกความสัมพันธ์ในการนำมาเรียงร้อยต่อกัน (syntagmatic relations) ต่อไป

2.4 การสื่อความหมาย (The Signification)

2.4.1 ความสัมพันธ์ที่สื่อความหมาย (The significant correlation) สัญญะ (Sign) คือสิ่งที่เกิดจากการประกอบกันแบบมีสองหน้า (two-faced entity) **“การสื่อความหมาย” (Signification)** สามารถมองได้ว่าเป็น **กระบวนการ (process)** หรือ **การกระทำ (act)** ที่ผูกมัดและเชื่อมโยง **ตัวสื่อความหมาย (Signifier)** และ **สิ่งที่ถูกสื่อความหมาย (Signified)** เข้าด้วยกัน ซึ่งผลผลิตของกระบวนการนี้ก็คือ “สัญญะ” นั่นเอง การที่เราพยายามแยกสองสิ่งนี้ออกจากกันในทางทฤษฎีนั้น เป็นไปเพื่อประโยชน์ในการจัดหมวดหมู่ทางวิชาการเท่านั้น เพราะในความเป็นจริงทางจิตวิทยา ทั้งสองสิ่งนี้ถูกเชื่อมติดกันแนบแน่นจนไม่อาจแยกขาดจากกันได้ Barthes ชี้ให้เห็นว่าจำเป็นต้องมีการใช้แผนผังหรือสัญลักษณ์ (เช่น โมเดลของ Saussure, (1959), Hjelmslev (2024), Lacan (2006) เพื่อช่วยให้เราเห็นภาพกระบวนการนี้ได้ชัดเจนขึ้นในการวิเคราะห์เชิงสัญวิทยา

2.4.2 ความตามอำเภอใจ และ ความมีเหตุผลจูงใจ ในภาษาศาสตร์ (The arbitrary and the motivated in linguistics) ในทางภาษาศาสตร์ของ Saussure เราทราบกันดีว่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวสื่อความหมายและสิ่งที่ถูกสื่อความหมายนั้นเป็น **“ความตามอำเภอใจ” (Arbitrary)** หรือไม่มีเหตุผลโดยธรรมชาติ (unmotivated) กล่าวคือ ไม่มีกฎเกณฑ์ตามธรรมชาติข้อใดที่บังคับว่าม่โนทัศน์ของ “สุนัข” จะต้องถูกแทนที่ด้วยเสียงคำว่า “สุนัข” หรือ Dog ในภาษาอังกฤษ สิ่งเหล่านี้เป็นเพียงข้อตกลงร่วมกัน (convention) ของคนในสังคมนั้นๆ ที่สืบทอดกันมา อย่างไรก็ตาม ในภาษาอาจมีสัญญะบางประเภทที่มี **“ความมีเหตุผลจูงใจ” (Motivated)** อยู่บ้าง เช่น คำเลียนเสียงธรรมชาติ (onomatopoeia) ที่ตัวสื่อความหมายมีความสอดคล้องคล้ายคลึงกับสิ่งที่มันสื่อถึงโดยตรง เช่น คำว่า “ปัง” “เหมียว” เป็นต้น

2.4.3 ความตามอำเภอใจ และ ความมีเหตุผลจูงใจในสัญวิทยา (The arbitrary and the motivated in semiology) เมื่อหันมามองในมุมของสัญวิทยา (Semiology) ที่ครอบคลุมภาพ วัตถุ และสิ่งของต่างๆ เรามักจะพบว่าสัญญะเหล่านั้นมีความเป็น **"เหตุผลจูงใจ" (Motivated)** มากกว่าภาษาพูด ตัวอย่างเช่น "ภาพถ่าย" ย่อมมีความคล้ายคลึงอย่างมากกับสิ่งที่มันถูกถ่าย หรือเครื่องหมายจราจรต่าง ๆ ก็มักจะมีภาพที่สื่อถึงความเป็นจริงที่มันต้องการสื่อ ตัวอย่างเช่น รูปทางโค้ง รูปคนข้ามถนน เป็นต้น สัญญะเหล่านี้ดูเหมือนจะไม่ได้เกิดขึ้นตามอำเภอใจ แต่มีความเกี่ยวโยงทางกายภาพกับความหมายของมันเอง อย่างไรก็ตาม Barthes ได้ตั้งข้อสังเกตที่น่าสนใจว่า แม้แต่ในระบบสัญญะที่ดูเหมือนจะมีเหตุผลจูงใจหรือเป็นธรรมชาติมากๆ (highly motivated) ท้ายที่สุดแล้ว สิ่งเหล่านี้ก็มักจะถูกครอบงำด้วย **"ขนบธรรมเนียมทางสังคม" (Convention)** อยู่ดี การที่เรารับรู้หรือตีความสัญลักษณ์ รูปภาพ หรือแม้แต่แฟชั่นการแต่งกายได้นั้น เป็นเพราะเราถูกฝึกฝนและหล่อหลอมมาโดยวัฒนธรรมให้มองเห็นความหมายนั้น ๆ ดังนั้น ความเป็น "ธรรมชาติ" ในสัญญะทางสังคมส่วนใหญ่ แท้จริงแล้วล้วนถูกเคลือบแฝงไว้ด้วยข้อตกลงและกฎเกณฑ์ทางวัฒนธรรมทั้งสิ้น

2.5 คุณค่า (Value)

2.5.1 คุณค่าในทางภาษาศาสตร์ (Value in linguistics) Saussure ได้เสนอแนวคิดเรื่อง "คุณค่า" หรือ Value ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งยวด เขาชี้ให้เห็นว่าสัญญะ (Sign) ไม่ได้มีความหมายอยู่อย่างโดดเดี่ยวโดยตัวของมันเอง แต่ความหมายของมันถูกกำหนดโดยสภาพแวดล้อมหรือระบบที่มันอาศัยอยู่ เขาเปรียบเทียบระบบภาษากับระบบเศรษฐศาสตร์ โดยสัญญะเปรียบเสมือน "เงินตรา" หรือ "เหรียญกษาปณ์" ซึ่งมีคุณค่าอยู่ 2 ลักษณะ ได้แก่ **1) การแลกเปลี่ยนกับสิ่งต่างชนิดกัน** เหรียญสามารถนำไปแลกซื้อสิ่งของได้ เปรียบเหมือน "ตัวสื่อความหมาย" เช่น เสียงหรือคำ สามารถนำไปแลกเปลี่ยนกับ "สิ่งที่ถูกสื่อความหมาย" หรือมโนทัศน์/ความคิดได้ **2) การเปรียบเทียบกับสิ่งที่เหมือนกัน** เหรียญหนึ่งมีค่าเมื่อนำไปเทียบกับเหรียญอื่นๆ ในระบบสกุลเงินเดียวกัน ตัวอย่างเช่น เหรียญ 10 บาทย่อมมีค่ามากกว่า 5 บาท และน้อยกว่า 20 บาท เปรียบเหมือนสัญญะตัวหนึ่งจะมีคุณค่าและตำแหน่งที่ชัดเจนได้ ก็ต่อเมื่อถูกนำไปวางเปรียบเทียบกับสัญญะตัวอื่นๆ ในระบบภาษาเดียวกัน ดังนั้น "ความหมาย" ของคำจึงไม่ได้เกิดจากการจับคู่ของคำกับสิ่งของแบบตรงไปตรงมา แต่มันเกิดจาก **"ความแตกต่าง" (Difference)** ระหว่างคำแต่ละคำในระบบ ตัวอย่างเช่น คำว่า **mutton** (เนื้อแกะ) และ **sheep** (ตัวแกะ) ในภาษาอังกฤษ มีระบบคุณค่าที่แตกต่างจากคำว่า mouton ในภาษาฝรั่งเศส ซึ่งใช้เรียกทั้งตัวแกะและเนื้อแกะ เพราะภาษาแต่ละภาษามีการตัดแบ่งและให้คุณค่ากับพื้นที่ความหมายที่ต่างกัน

2.5.2 การจัดข้อต่อ / การแบ่งส่วน (The articulation) เพื่อให้ระบบของคุณค่าทำงานได้ ภาษาจะต้องมีการ "แบ่งส่วน" หรือ "จัดข้อต่อ" (Articulation) โดยที่ Saussure มองว่าหากปราศจากภาษา ความคิดของมนุษย์และเสียงเปล่งต่างๆ จะเป็นเพียงมวลรวมที่สับสนปนเปและไม่มีรูปทรง (amorphous mass) ระบบภาษาทำหน้าที่เสมือนกรรไกรที่ตัดแบ่งและจัดระเบียบมวลที่ไร้รูปทรงนี้ให้กลายเป็นชิ้นส่วนย่อยที่มีความหมายและขอบเขตชัดเจน การประกอบรวมกันของชิ้นส่วนสัญญะเหล่านี้เอง ที่เป็นต้นกำเนิดของการสื่อความหมาย ในสัญวิทยาก็เช่นเดียวกัน การวิเคราะห์ระบบสื่อความหมายต่างๆ อาทิเช่น ระบบอาหาร, ระบบแฟชั่น สิ่งที่เราต้องค้นหาคือว่าระบบนั้นๆ มีการ 'แบ่งส่วน' หรือตัดแบ่งหน่วยความหมายออกมาจากมวลรวมอย่างไร และชิ้นส่วนเหล่านั้นถูกนำมาวางเปรียบเทียบเพื่อสร้างความแตกต่างและ 'คุณค่า' ของตัวมันเองอย่างไรบ้าง

บทที่ 3 ระบบการผูกประโยค และ ระบบทางเลือก (SYNTAGM AND SYSTEM)

3.1 แกนสองแกนของภาษา (The two axes of language) ในทางภาษาศาสตร์ของ Saussure สัญญะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันผ่านแกน 2 แกนหลัก ซึ่งเปรียบเสมือนแกน X และแกน Y ในการประกอบสร้างความหมาย **1) แกนระบบการผูกประโยค (Syntagmatic axis, แกนแนวนอน)** คือ การนำสัญญะมาเรียงต่อกันตามลำดับก่อนหลัง (เช่น การนำคำมาเรียงเป็นประโยค “แมว” + “กิน” + “ปลา”) ความสัมพันธ์ในแกนนี้เกิดจาก “ความต่อเนื่อง” (discourse) เนื่องจากเราไม่สามารถพูดสองคำพร้อมกันได้ในเวลาเดียวกัน สัญญะแต่ละตัวจึงได้ความหมายมาจากการอยู่ติดกับสัญญะตัวอื่นที่มาก่อนหรือหลังมัน ซึ่งเขาเรียกสิ่งนี้ว่า **Syntagm 2) แกนระบบทางเลือก หรือ แกนความเชื่อมโยง (Associative / Paradigmatic axis, แกนแนวตั้ง)** คือกลุ่มของสัญญะที่มีความหมายหรือลักษณะบางอย่างคล้ายคลึงกัน ซึ่งถูกเก็บไว้ในความทรงจำของเรา เช่น เมื่อเรามีคำว่า “แมว” ในใจ เราอาจนึกเชื่อมโยงไปถึงคำว่า “สุนัข”, “นก”, “เสือ” หรือ “สัตว์เลี้ยง” ได้ สัญญะในกลุ่มนี้เปรียบเสมือน “ตัวเลือก” ที่เราสามารถหยิบมาสับเปลี่ยนกันได้ในประโยค เช่น เปลี่ยนจาก “แมว” เป็น “สุนัข” กินปลา

3.2 อุปลักษณ์ และ นามนัย ตามมุมมองของ ยาค็อบสัน (Metaphor and metonymy in Jakobson) Jakobson (1990) ได้นำแกนทั้งสองของ Saussure มาอธิบายผ่านกลไกทางวาทศิลป์ **นามนัย (Metonymy)** สอดคล้องกับแนวคิด Syntagm (แกนแนวนอน) เพราะเป็นการเชื่อมโยงสิ่งที่อยู่ใกล้ชิดหรือเกี่ยวข้องกันในบริบทเดียวกันมาใช้แทนกัน **อุปลักษณ์ (Metaphor)** สอดคล้องกับแนวคิด System / Paradigm (แกนแนวตั้ง) เพราะเป็นการนำสัญญะจากระบบอื่นที่มีความคล้ายคลึงกันมาสับเปลี่ยนหรือเทียบเคียงกัน

3.3 มุมมองทางสัญวิทยา (Semiological prospects) เมื่อนำแนวคิดนี้มาใช้กับสัญวิทยาสิ่งที่ไม่ใช่ภาษา Barthes ได้ยกตัวอย่างเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้น เช่น **ระบบอาหาร System แกนแนวตั้ง** คือตัวเลือกของอาหารในแต่ละประเภท ตัวอย่างเช่น หมวดอาหารเรียกน้ำย่อย มีให้เลือกระหว่าง ซุป สลัด หรือของทอด ที่เราต้องเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง **Syntagm แกนแนวนอน** คือการนำอาหารที่เราเลือกมาจัดเรียงเป็นมื้ออาหารตามลำดับ ตัวอย่างเช่น กินสลัดก่อน ตามด้วยสเต็ก และจบที่ไอศกรีม **ระบบเครื่องแต่งกาย System แกนแนวตั้ง** คือตัวเลือกของเสื้อผ้าในชิ้นส่วนเดียวกัน ตัวอย่าง เช่น หมวกแก๊ป หมวกปีกกว้าง หมวกไหมพรม และ **Syntagm แกนแนวนอน** คือการนำเสื้อผ้าชิ้นต่างๆ มาสวมใส่ประกอบกันทั้งชุด ได้แก่หมวก + เสื้อเชิ้ต + กางเกง + รองเท้า เป็นต้น

3.4 ระบบการผูกประโยค (The Syntagm) การศึกษาเรื่อง Syntagm ในทางสัญวิทยา คือการค้นหาว่าสัญญะต่างๆ ถูกนำมาเชื่อมต่อกันอย่างไร ซึ่งมักจะเผชิญกับปัญหาเรื่อง **ความไม่ต่อเนื่อง (Discontinuity)** เพราะภาษาหรือข้อความมักจะประกอบขึ้นจากหน่วยย่อย ๆ ที่ถูกตัดแบ่งออกจากกัน การวิเคราะห์จึงต้องอาศัย **การทดสอบการแทนที่ (The Commutation Test)** เพื่อหาว่าหน่วยย่อย (Syntagmatic units) ที่แท้จริงคืออะไร และมีกฎกติกาหรือข้อจำกัดในการนำมาผสมกัน (Combinative constraints) อย่างไรบ้าง

3.5 ระบบ (The System) การวิเคราะห์ “ระบบ” คือการทำความเข้าใจเรื่องความเหมือนและความแตกต่างของสัญญะ เพราะความหมายของสัญญะเกิดขึ้นได้จากการจับคู่ตรงข้าม (Oppositions) เพื่อ

สร้างความแตกต่าง Barthes ได้นำเสนอการจัดหมวดหมู่ของการจับคู่ตรงข้ามในหลายรูปแบบ และเน้นย้ำถึงกระบวนการ **Binarism (โครงสร้างแบบทวิภาค)** ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของโครงสร้างนิยม นั่นคือการมองทุกอย่างเป็นคู่ตรงข้าม เช่น สว่าง- มืด, หญิง -ชาย รวมถึงภาวะที่ความแตกต่างของคู่ตรงข้ามถูกทำให้หายไป ซึ่งเรียกว่า **Neutralization (การทำให้เป็นกลาง)**

บทที่ 4 ความหมายตามตัวอักษร และ ความหมายแฝง (Denotation and Connotation)

Barthes เริ่มต้นบทนี้ด้วยการอ้างอิงทฤษฎีของ Hjelmslev (2024) ที่ว่าระบบการสื่อความหมายใด ๆ จำเป็นต้องประกอบด้วยระนาบ (Planes) 2 ระนาบ คือ E = Expression หรือ ระนาบของการแสดงออก หรือตัวสื่อความหมาย Signifier และ C = Content หรือ ระนาบของเนื้อหา หรือสิ่งที่ถูกสื่อความหมาย Signified สิ่งที่เชื่อมสองระนาบนี้เข้าหากันคือ R = Relation (ความสัมพันธ์) รวมกันเป็นสมการพื้นฐานของระบบสัญญะ E - R - C แต่ Barthes ชี้ให้เห็นว่าในความเป็นจริงทางสังคม ระบบสัญญะมิได้หยุดอยู่เพียงชั้นเดียว แต่สามารถ ‘ซ้อนทับกัน’ (Staggered systems) กลายเป็นระบบสื่อความหมายชั้นที่สอง (Second-order semiological systems) ได้ใน 2 รูปแบบหลัก ดังต่อไปนี้

4.1 ความหมายแฝง (Connotation) นี่คือระบบสื่อความหมายชั้นที่สอง ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อ ระบบสัญญะชั้นที่ 1 ทั้งระบบ (E-R-C) ถูกลดทอนให้กลายเป็นเพียง “ตัวสื่อความหมาย” (E) ให้แก่ระบบชั้นที่ 2 ดังนั้น ความหมายตามตัวอักษร หรือ **ความหมายนัยตรง (Denotation)** คือระบบชั้นที่ 1 เป็นความหมายตรง ๆ ตามพจนานุกรม หรือสิ่งที่เห็นตรงหน้า ความหมายแฝง หรือ **ความหมายนัยประหวัด (Connotation)** คือระบบชั้นที่ 2 ที่บวกเอาบริบท อารมณ์ ความรู้สึก หรืออุดมการณ์ทางสังคมเข้าไปด้วย และ ตัวอย่างเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจน **ระบบที่ 1 (Denotation)** ภาพถ่ายของ “ดอกกุหลาบสีแดง” (E สีและรูปทรงของดอกไม้ นำไปสู่ C มโนทัศน์ของดอกกุหลาบ) **ระบบที่ 2 (Connotation)** ภาพดอกกุหลาบสีแดงทั้งภาพนั้น (E-R-C ของระบบแรก) ถูกนำมาใช้เป็น **ตัวสื่อความหมาย (E)** ในวันวาเลนไทน์ เพื่อสื่อถึง **สิ่งที่ถูกสื่อความหมาย (C)** ใหม่ นั่นคือ “ความรักความโรแมนติก” ตัวสื่อความหมายในระบบที่สองนี้ Barthes เรียกว่า Connotators (ตัวสร้างความหมายแฝง) ซึ่งมักจะผูกโยงอยู่กับอุดมการณ์ (Ideology) ของสังคมนั้นๆ การวิเคราะห์สัญวิทยาของเขา จึงมุ่งเน้นไปที่การแสวงหา “ความหมายแฝง” เหล่านี้ ที่มักจะซ่อนตัวอยู่ภายใต้ความหมายนัยตรงที่ดูเป็นธรรมชาติ

4.2 อภิภาษา (Metalanguage) คือระบบสื่อความหมายชั้นที่สองอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งจะกลับด้านกับความหมายแฝง โดยเกิดขึ้นเมื่อ ระบบสัญญะชั้นที่ 1 ทั้งระบบ (E-R-C) กลายมาเป็น “สิ่งที่ถูกสื่อความหมาย” (C) หรือเนื้อหาให้แก่ระบบชั้นที่ 2 พูดให้เข้าใจง่ายที่สุด **อภิภาษา (Metalanguage)** คือ “ภาษาที่ใช้พูดถึงภาษา” ตัวอย่างเช่น เมื่อนักภาษาศาสตร์เขียนหนังสือ อธิบายการทำงานของไวยากรณ์ หนังสือเล่มนั้นถือเป็น ‘อภิภาษา’ เพราะมันใช้ภาษา ในระบบที่ 2 เพื่ออธิบายเนื้อหาที่เป็นตัวภาษาเอง ในระบบที่ 1 และ สัญวิทยา (Semiology) ดังที่บาร์ตส์ (Barthes) กำลังเขียนอยู่นี้ ก็ถือเป็น อภิภาษาเช่นกัน เพราะเป็นภาษาที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อวิเคราะห์และพูดถึงระบบการสื่อความหมายอื่นๆ เช่น พูดถึงแฟชั่น พูดถึงอาหาร พูดถึงภาพถ่าย

4.3 บทสรุปของหนังสือ (Conclusion)

ในตอนท้าย Barthes ได้สรุปภารกิจของสัญวิทยาว่า คือการเผชิญหน้ากับ “ความหมายแฝง” (Connotations) ในสังคมร่วมสมัย โลกของเราเต็มไปด้วยระบบสัญญะที่พยายามนำเสนออุดมการณ์หรือ

ความเชื่อบางอย่างให้ดูเป็นเรื่อง “ปกติธรรมดา” หรือ “เป็นธรรมชาติ” ซึ่งเขาเรียกว่า มายาคติ (Myth) สัญวิทยาจึงเป็นเครื่องมือ (ในฐานะอภิภาษา) ที่ใช้ชำแหละและถอดรหัสระบบเหล่านั้น เพื่อให้เราเห็นกลไกการทำงานของมัน ว่าความหมายต่างๆ ที่เราเชื่อกันในสังคม แท้จริงแล้วมันถูกสร้างขึ้นมาอย่างไร และใครเป็นผู้กำหนดมัน

บทสรุป

ในโครงสร้างหลักของหนังสือ Elements of Semiology เล่มนี้ Roland Barthes ได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ส่วนใหญ่ คือ 1. ภาษา (Langue) และ คำพูด (Parole) 2. ตัวบ่งชี้ (Signifier) และสิ่งที่ถูกบ่งชี้ (Signified) 3. วากยสัมพันธ์ (Syntagm) และระบบ (System) 4. ความหมายตรง (Denotation) และความหมายแฝง (Connotation) กล่าวคือ 1. ภาษาและคำพูด Langue (ภาษา) ระบบสังคม กฎเกณฑ์ร่วมกันที่ทุกคนต้องยอมรับ Parole (คำพูด) การใช้ภาษาของแต่ละบุคคล เป็นการเลือกและผสมสัญญะ ทั้งสองสัมพันธ์กันแบบวิภาษวิธี ไม่มีภาษาโดยปราศจากคำพูด และไม่มีคำพูดที่อยู่นอกภาษา นักภาษาศาสตร์เช่น Hjelmslev (2024) เสนอการแจกแจงเพิ่มเติม เช่น โครงแบบ (schema) norm บรรทัดฐาน (norm) การใช้จริง (usage) 2. ตัวบ่งชี้และสิ่งที่ถูกบ่งชี้ Signifier รูปแบบที่ใช้สื่อ เช่น เสียง ตัวอักษร ภาพ Signified ความหมายหรือแนวคิดที่ถูกสื่อ ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองเป็นไปตามอำเภอใจ (arbitrary) แต่บางกรณีมีแรงจูงใจ (motivated) Barthes ได้ขยายแนวคิดนี้ไปสู่ระบบสัญญะอื่น เช่น เสื้อผ้า อาหาร รถยนต์ 3. วากยสัมพันธ์และระบบ Syntagm (วากยสัมพันธ์) การจัดเรียงสัญญะตามลำดับ เช่น ประโยค คำประสม System (ระบบ) โครงสร้างที่กำหนดความแตกต่างและความสัมพันธ์ของสัญญะ การวิเคราะห์ต้องดูทั้งสองแกน แกนตามลำดับ (syntagmatic axis) แกนตามความสัมพันธ์/ความคล้าย (paradigmatic axis) 4. การสื่อความหมายตรงและการสื่อความหมายแฝง Denotation (ความหมายตรง) ความหมายพื้นฐานตรงไปตรงมา Connotation (ความหมายแฝง) ความหมายเพิ่มเติมที่เกิดจากวัฒนธรรม บริบท หรืออารมณ์ Barthes ชี้ให้เห็นว่าภาษามีระบบ “ซ้อนชั้น” (staggered systems) เช่น ภาพถ่ายที่บ่งหมายตรงว่า “ทหาร” แต่บ่งหมายแฝงว่า “ความกล้าหาญ” Metalanguage ภาษาอีกชุดที่ใช้พูดถึงภาษาเดิม เช่น การอธิบายไวยากรณ์ Barthes ใช้ภาษาศาสตร์เชิงโครงสร้างเป็นฐานในการสร้างสัญวิทยา เขามองว่าทุกระบบสัญญะในสังคม ไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์ แฟชั่น อาหาร หรือสื่อ ล้วนต้องพึ่งพาภาษาในการสร้างความหมาย สัญวิทยาจึงเป็นแขนงหนึ่งของภาษาศาสตร์ที่ศึกษาสัญญะในระดับกว้างขึ้น ครอบคลุมทั้งตำนาน วัฒนธรรม และการสื่อสารร่วมสมัย

References

Barthes, R. (1967). **Elements of Semiology** (A. Lavers & C. Smith, Trans.). Hill and Wang.

Hjelmslev, L. (2024). **Lectures on Language Theory 1942–1943** (F.J. Whitfield, Trans.) John Benjamins Publishing Company.

Jakobson, R. (1990). **On Language** (L.R. Waugh & M. Monville-Burston, Eds.). Harvard University Press.

Lacan, J. (2006). **Écrits: The first complete edition in English** (B. Fink, H. Fink, & R. Grigg, Trans.). W. W. Norton & Company.

Levi-Strauss, C. (1963). **Structural Anthropology** (C. Jacobson & B. G. Schoepf, Trans.). Basic Books.

Merleau-Ponty, M. (2002). **Phenomenology of Perception** (C. Smith, Trans). Routledge.

Saussure, F.D. (1959). **Course in General Linguistics** (W. Baskin, Trans.). Philosophical Library.